

Analyses of Conflict Management Associated with Tourism Development in Protected Areas

Roghayeh Ghanbari * | Ph.D. in Tourism, Allameh Tabataba'i University,
Ghadikolaei | Tehran, Iran.

Mahmoud Ziaee | Professor of Tourism Management, Allameh Tabataba'i
University, Tehran, Iran

Vajhollah
Ghorbanizadeh | Professor of Public Administration, Allameh Tabataba'i
University, Tehran, Iran

Mahmoud
Jomehpour | Professor of Regional Development Planning, Allameh
Tabataba'i University, Tehran, Iran

Abstract

Conflict is a prevalent issue in protected areas in Iran, presenting a significant challenge for planners. Tourism development can be a major factor exacerbating conflicts in protected areas. Focusing on the Miankaleh Wetland in Iran, the present study aimed to identify the nature and causes of conflicts associated with tourism development in protected areas, and to explore ways to overcome them. First, a meta-synthesis approach was used to analyze the qualitative findings of previous studies. Articles, books, and theses published between 2000 and 2024 were identified and selected from the databases using purposive sampling. The analysis helped present a thematic network along three dimensions: the nature of conflict (what), the causes of conflict (why), and the methods of conflict management (how). According to the findings, conflicts in protected areas are often intergroup and inter organizational. The main causes of conflict include poor communication and lack of

* Corresponding Author: roghayeh_ghanbari99@atu.ac.ir

How to Cite: Ahmad, M., Ahmad, M., Ahmad, M. (2025). Analyses of Conflict Management Associated with Tourism Development in Protected Areas, *Journal of Urban and Regional Development Planning*, 9(31), 69 -105. DOI: 10.22054/urdp.2024.79215.1631

collaboration, injustice and power dominance, and faulty governing structure. Additionally, managing conflicts requires six stages: social capital, compromise and consensus, creating social organizations, communicative action, gradual co-evolution, and conflict improvement. The results of the research not only contribute to the expansion of knowledge about conflict reduction methods in tourism but also provide a basis for future studies in this field.

Keywords: Conflict, Conflict Management, Tourism, Protected Areas, Miankalleh.

Extended Abstract

1. Introduction

Conflicts associated with diverse and conflicting interests, goals, and values among stakeholders. Conflicts intensify whenever a new stakeholder with different needs comes to the scene. Since tourism, as a new claimant, often proves more successful in competing for cultural and natural resources compared to other stakeholders, it can be one of the main factors exacerbating conflicts among stakeholders (McKercher et al., 2005). More specifically, conflict creates more challenges in the areas that face limited land supply and increasing demand (Almeida et al., 2018).

Unfortunately, in recent years, the Miankaleh Protected Area in Mazandaran Province has also been embroiled in conflicts among stakeholders. Currently, the resources of this wetland are being exploited directly and indirectly by various stakeholders. Some of these activities have led to chaos and illegality in the region, as well as to conflicts between the stakeholders and the Iranian Department of Environment as the main stakeholder in the region (Ajoul, 2017). The conflict is even more exacerbated as tourism has emerged as another stakeholder in Miankaleh. It is thus essential for managers and policymakers involved in managing the Miankaleh Protected Area to take necessary actions to settle these conflicts. However, the relevant authorities are not able to reach a consensus since they are entangled in managerial, political, and administrative conflicts (Bay, 2017). As a result, decisions made so far, such as the Ashuradeh tourism project, have remained ineffective for years ("Expert Review," 2020).

Given the issues raised above, the conflict among stakeholders in the Miankaleh Protected Area, especially those associated with tourism development, has become one of the major concerns for national and provincial planners and managers. Therefore, it is essential that stakeholders embark on a joint effort to achieve constructive solutions to manage conflict. In this respect, the present study aimed to provide a comprehensive analysis of managing conflict associated with tourism development in protected areas, focusing on the nature of conflict (what), the causes of conflict (why), and the methods of conflict management (how).

2. Literature Review

Conflict is a major topic in tourism planning literature. Studies show that tourism development often conflicts with preserving natural and cultural values (Curcija et al., 2019). The tourism literature offers two

perspectives on conflict. The first perspective considers conflict as an opportunity that fosters constructive interactions among various actors, resulting in positive outcomes such as new institutional structures to manage conflict and respond to competitive demands among stakeholders (Teferra & Beyene, 2014). In the second perspective, conflict is considered as a high-complexity problem that, if ignored, can turn into insurmountable challenges over time (Almeida et al., 2017).

3. Methodology

The current study relied on an inductive approach and a qualitative research design. The scoping review and meta-synthesis of previous qualitative findings were used to develop theoretical knowledge and provide new interpretations of conflict management in protected areas. First, an extensive search was conducted in databases using the scoping review method. Then, the main topics and research gaps were identified, followed by a systematic search based on the main keywords. The population of the study consisted of articles, books, and theses published in databases from 2000 to 2024. Purposive sampling was used, and the thematic analysis and MAXQDA software were employed to analyze the data.

4. Results

The synthesis of previous research findings led to the identification of 1225 initial codes, 99 basic themes, 19 organizing themes, and 3 global themes—revolving round the nature of conflict (what), the causes of conflict (why), and the methods of conflict management (how). The themes related to the causes of conflict include ineffective management, weak communication, lack of collaboration, faulty governing structure, and unbalanced development, public policies and laws, power dominance and injustice, differing values and interests, lack of information and awareness. The organizing themes of the nature of conflict are types of conflict, levels of conflict, stages of conflict, complexity of conflict, and stakeholder involved in the conflict. Moreover, the organizing themes related to the methods of conflict management include social capital, compromise and consensus, creating social organizations, communicative action, gradual co-evolution, and conflict improvement.

5. Discussion

A comparison of conflicts in other countries with those in the Miankaleh Protected Area reveals that conflicts in other regions are often intergroup in nature, arising from factors such as poor communication, lack of collaboration, and perceived injustices. Effective resolution in these contexts often involves the equitable distribution of power among governmental, private, and public stakeholders. Governance approaches such as adaptive co-management and collaborative governance have proven to be particularly effective in addressing such conflicts. In contrast, conflicts in Miankaleh are characterized by intragenerational tensions, largely stemming from ineffective management and governance structures within the region. Integrated management emerges as the most suitable approach for addressing inter-organizational conflicts in Miankaleh.

6. Conclusion

Adopting a meta-synthesis approach, the study aimed to address three ontological points: the nature of conflict (what), the causes of conflict (why), and the methods of conflict management (how) in tourism destinations and protected areas. How to manage conflict in protected areas constitutes the most important aspect of the current inquiry. The ultimate solution for reducing conflicts is the strategy of collaborative; however, the question arises as to how collaboration is possible among stakeholders who are intensely embroiled in conflicts with each other. In this respect, stakeholders must first reach compromise. Once compromise is achieved, conditions for collaboration will be established. To address how to manage conflicts, this research relied on the three-stage model proposed by Berkes (2010). According to Berkes (2010), the protected area management process requires a high level of participation and involves three stages: communicative action, strategic planning, and instrumental planning. This would ultimately lead to tangible outcomes such as the formation of new institutions or the reform of old ones, increased social capital, enhanced cooperation, capacity-building, empowerment, and finally a healthy ecosystem or human well-being (Berkes, 2010).

فصلنامه برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای

سال نهم، شماره ۳۱، زمستان ۱۴۰۳، ص ۶۹ تا ۱۰۵

www.urdp.atu.ac.ir

DOI: 10.22054/urdp.2024.79215.1631

تحلیل مدیریت تعارض ناشی از توسعه گردشگری در مناطق حفاظت‌شده

- رقیه قنبری قادیکلایی * دانشجوی دکتری رشته گردشگری دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
- محمود ضیائی استاد گروه مدیریت جهانگردی دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
- وجه الله قربانی زاده استاد مدیریت دولتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
- محمود جمعه پور استاد برنامه ریزی روستایی و توسعه منطقه ای دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، تهران

چکیده

تعارض مسئله مبتلا به مناطق حفاظت‌شده در ایران است و فائق آمدن بر آن چالشی بزرگ برای برنامه ریزان است. توسعه گردشگری می‌تواند یکی از عوامل اصلی تشدید این تعارضات باشد. از این رو هدف این مقاله شناسایی ویژگی‌ها و دلایل بروز تعارضات ناشی از توسعه گردشگری در مناطق حفاظت‌شده به‌خصوص تالاب میانکاله در ایران و همچنین شناسایی شیوه‌های فائق آمدن بر آن‌ها است. بدین منظور یافته‌های کیفی مطالعات پیشین با استفاده از روش فراترکیب مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. مقالات، کتب و رساله‌های منتشرشده در پایگاه‌های مطالعاتی در بازه زمانی ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۴ بر اساس روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. پس از تجزیه و تحلیل یافته‌ها، شبکه مضامین در سه بعد چابکی، چرایی و چگونگی مدیریت تعارض ارائه شد. بر اساس یافته‌ها، تعارض در مناطق حفاظت‌شده اغلب در سطح بین گروهی و بین سازمانی است. مهم‌ترین دلایل بروز تعارض ارتباطات ضعیف و فقدان همکاری، بی‌عدالتی و سلطه قدرت، ساختار حکمرانی معیوب است. همچنین برای مدیریت تعارض نیاز به طی شش مرحله افزایش سرمایه اجتماعی، مصالحه و اجماع، کنش جمعی، هم‌تکاملی تدریجی و بهبود تعارض است. نتایج پژوهش حاضر علاوه بر اینکه به گسترش دایره شناختی شیوه‌های کاهش تعارض در گردشگری کمک خواهد کرد، می‌تواند مبنایی برای پژوهش‌های آتی در این حوزه مطالعاتی باشد.

کلیدواژه‌ها: تعارض، مدیریت تعارض، گردشگری، مناطق حفاظت‌شده، میانکاله.

* نویسنده مسئول: roghayeh_ghanbari99@atu.ac.ir

مقدمه

منافع، اهداف و ارزش‌های متنوع و گاهی متضاد میان ذینفعان منجر به بروز تعارض میان آن‌ها می‌شود. این تعارض زمانی بیشتر می‌شود که ذینفع جدید با نیازهای متفاوت، به ذینفعان قبلی اضافه شود. از آنجایی که گردشگری به‌عنوان یک مدعی جدید اغلب در رقابت بر سر تصاحب منابع فرهنگی و طبیعی نسبت به سایر ذینفعان موفق‌تر است می‌تواند به‌عنوان یکی از عوامل اصلی تشدید تعارض میان ذینفعان باشد (McKercher, Ho, & Du Cros, 2005: 540). این تعارض‌ها خصوصاً در مناطقی که با محدودیت عرضه زمین و افزایش روزافزون تقاضا مواجه است با معضلات بیشتری همراه است (Almeida, Costa & Da Silva, 2018: 166).

متأسفانه در سال‌های اخیر، منطقه حفاظت‌شده میانکاله در استان مازندران نیز درگیر تعارض میان ذینفعان شده است. هم‌اکنون منابع این تالاب به‌طور مستقیم و غیرمستقیم مورد بهره‌برداری ذینفعان مختلفی همچون جامعه محلی (کشاورزان، دامداران، شکارچیان و صیادان) و واحدهای تولیدی، صنعتی (بندر امیرآباد، اسکله نفتی، نیروگاه) است. برخی از فعالیت‌های آنان منجر به هرج‌ومرج و بی‌قانونی در منطقه و بروز درگیری میان این ذینفعان و سازمان محیط‌زیست به‌عنوان ذی‌مدخل اصلی تالاب میانکاله شده است (عجول، ۱۳۹۶). در چنین شرایطی اضافه شدن گردشگری به این مدعیان بر تعارض میان ذینفعان در این منطقه افزوده است. لذا با توجه به رقابت فضایی که میان کاربری‌های مختلف وجود دارد ضروری است که مدیران و سیاست‌گذاران دخیل در مدیریت منطقه حفاظت‌شده میانکاله، اقدامات لازم جهت فائق آمدن بر تعارض انجام دهند.

اما متأسفانه مدیران مربوطه، به دلیل تعارض مدیریتی، سیاسی و اداری که با یکدیگر دارند (بای، ۱۳۹۶: ۲)، قادر به اجماع نظر نیستند؛ و به همین دلیل تصمیمات گرفته‌شده در این حوزه، همچون طرح گردشگری آشوراده سال‌ها بی‌نتیجه باقی مانده است. تعارض مدیریتی به‌عنوان تنها معضل طرح گردشگری آشوراده شناخته نمی‌شود بلکه اهداف این طرح با اهداف زیست‌محیطی و منافع جامعه محلی نیز در تعارض است (بررسی کارشناسی بهره‌برداری از منطقه حفاظت‌شده آشوراده به‌عنوان منطقه گردشگری، ۱۳۹۹: ۱۵). با توجه

به مطالب مطرح‌شده، تعارض میان ذینفعان مخصوصاً تعارضات ناشی از توسعه گردشگری در منطقه حفاظت‌شده میانکاله به یکی از بزرگ‌ترین دغدغه‌های برنامه‌ریزان و مدیران ملی و استانی تبدیل شده است؛ بنابراین، لزوم مدیریت تعارض به‌عنوان اقدامی مشترک میان ذینفعان جهت رسیدن به راه‌حل‌های سازنده امری ضروری است. هدف مدیریت تعارض دستیابی به نتایج مطلوب و کاهش اثرات مخرب تعارض است؛ بنابراین حل و فصل تعارض و مدیریت کم‌هزینه آن مورد توجه ادبیات گردشگری قرار گرفته است (Teferra & Beyene, 2014: 216-218).

شناسایی تعارض و یادگیری اینکه چگونه به‌صورت کارآمد بر آن فائق آیند مهم‌ترین دغدغه برنامه‌ریزان است (Flyvbjerg & Richardson, 2004: 23). در وهله اول تجزیه و تحلیل تعارض برای برنامه‌ریزان و خط‌مشی‌گذاران از اهمیت بیشتری برخوردار است، زیرا منجر به شفاف‌سازی و اولویت‌بندی موضوعات؛ شناسایی اثرات و علل تعارض برای شناخت مناسب‌ترین راهبردها؛ درک منافع، نیازها، نگرانی‌ها و دیدگاه‌های ذینفعان در مورد تعارض؛ ارزیابی ماهیت روابط میان ذینفعان از جمله تمایل و ظرفیت آن‌ها برای مذاکره با سایر ذینفعان؛ آگاهی از درگیری و اطلاعات لازم برای حل آن؛ ارزیابی توانایی نهادهای موجود برای مدیریت تعارض؛ ارزیابی دامنه اختیاراتی که ذینفعان باید برای مقابله با تعارضات فعلی و آتی داشته باشند و درک ارتباط بین تضادهای کاربری زمین و استفاده از منابع و زمینه‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی آن‌ها برای برنامه‌ریزان و خط‌مشی‌گذاران می‌شود (آلمیدا کاستا و سیلوا، ۲۰۱۷ به نقل از لارمر ۱۹۹۹، و هر ۱۹۷۹، ویلموت و هاگر ۲۰۱۰). به همین جهت در سال‌های اخیر مورد توجه محققین قرار گرفته است.

تاکنون محققینی نظیر (میرزایی، ۱۳۸۶؛ فاضل بخششی، ۱۳۸۷، ضیائی و ترابیان ۱۳۸۹، ضیائی و مدنی ۱۳۹۵) و (Almeida & et al, 2017; Rego & Almeida, 2022; Ansell & Gash, 2008; Islam, Ruhanen & Ritchie, 2018; Emerson, Nabatchi & Balogh, 2012; Plummer & Fitzgibbon, 2004) پژوهش‌هایی مرتبط با مدیریت تعارض در گردشگری و مناطق حفاظت‌شده انجام داده‌اند. علی‌رغم اینکه این مطالعات

نتایج ارزشمندی در زمینه بررسی برخی از دلایل برو تعارض در مقصدهای گردشگری، رویکردهای حکمروایی مقصدهای گردشگری و مناطق حفاظت‌شده ارائه داده‌اند؛ اما بررسی همه ابعاد این تعارضات در گردشگری از جمله ویژگی‌های تعارض، دلایل بروز تعارض و همچنین شیوه‌های فائق آمدن بر آن‌ها در این مناطق نکته‌ای است که از نظر سایر محققین کمتر مورد توجه قرار گرفته است؛ بنابراین با توجه به شکاف مطالعاتی موجود، محقق با انجام این پژوهش قصد دارد تا تحلیل جامع برای مدیریت تعارض ناشی از توسعه گردشگری در مناطق حفاظت‌شده بر اساس چستی تعارض، چرایی تعارض و چگونگی مدیریت تعارض ارائه دهد. در همین راستا سؤالات پژوهش بدین شرح است: ویژگی‌های تعارض ناشی از توسعه گردشگری در مناطق حفاظت‌شده چیست؟ دلایل اصلی بروز تعارض ناشی از توسعه گردشگری در مناطق حفاظت‌شده چیست؟ چگونه می‌توان بر تعارض ناشی از توسعه گردشگری در مناطق حفاظت‌شده فائق آمد؟ نتایج تحقیق به توسعه و گسترش ادبیات تحقیق در زمینه مدیریت تعارض در گردشگری کمک خواهد کرد. همچنین دست‌مایه‌ای برای برنامه‌ریزان و مدیران جهت شناسایی علل تعارض و شناخت مناسب‌ترین رویکردها برای کاهش آن در منطقه خواهد بود؛ که می‌تواند منجر به کاهش تعارض میان ذینفعان و کاهش تنش‌های اجتماعی و متعاقباً کاهش پرونده‌های قضایی در منطقه شود. در ادامه رهنمودهایی برای مدیران سایر مناطق حفاظت‌شده به همراه خواهد داشت.

مبانی نظری

بررسی ادبیات تعارض نشان می‌دهد که تعارض در رشته‌های گوناگون مورد توجه محققین مختلف قرار گرفته است و آن‌ها تعارض را در بستر علمی رشته خود مورد واکاوی قرار داده‌اند. به همین سبب رابینز (۱۳۸۳) معتقد است که هیچ تعریف واحدی برای تعارض وجود ندارد. مارچ و سایمون (۱۹۸۵) «تأکید بر فرایند تصمیم‌گیری و حل مسئله در سازمان داشتند. از نظر آن‌ها تعارض، ناکامی در مکانیسم‌های تصمیم‌گیری است که در نهایت افراد یا اعضای گروه را در انتخاب راه‌حل عملی دچار مشکل می‌کند» (ایزدی

یزدان آبادی، ۱۳۷۹: ۷-۸). از نظر لیتزر، تعارض یک نبرد یا درگیری میان فرد یا گروهی از افراد است که منجر به محرومیت نسبی آن‌ها از فعالیت و تعاملات با دیگران می‌شود (Litterer, 1966:180). تدسکی و همکاران موضعی متعادلی نسبت به تعارض دارند. از نظر آن‌ها تعارض وضعیتی است که در آن رفتار و اهداف یک بازیگر با سایر بازیگران ناسازگار است (Rahim, 2023). همان‌طور که دیده می‌شود این اصطلاحات هیچ کم و کسری ندارد ولی از جنبه‌های مختلف بررسی شده و اتفاق نظری درباره آن وجود ندارد. رایینز (۱۳۸۳) اعتقاد دارد که اختلاف در تعاریف تعارض حول نیت افراد می‌چرخد.

تعارض در گردشگری

تعارض یکی از مباحث اصلی در ادبیات برنامه‌ریزی گردشگری است. نتایج بررسی مطالعات نشان می‌دهد که اغلب توسعه گردشگری با حفظ ارزش‌های طبیعی و فرهنگی در تعارض است ((Curcija, Breakey & Driml, 2019: 342). در ادبیات گردشگری دو دیدگاه متفاوت نسبت به تعارض وجود دارد. طرفداران دیدگاه اول تعارض را به‌عنوان فرصتی می‌دانند که منجر به شکل‌گیری تعاملات سازنده میان بازیگران مختلف می‌شود؛ و به نتایج مثبتی همچون ظهور ساختارهای نهادی جدید برای مدیریت تعارض و پاسخگویی به تقاضای رقابتی میان ذینفعان منجر خواهد شد (Teferra & Beyene, 2014: 216). طرفداران دیدگاه دوم نیز تعارض را به‌عنوان مشکلاتی با سطح پیچیدگی بالا می‌دانند که به مرور زمان در اثر نادیده گرفته شدن تبدیل به معضلات مهارناشدنی می‌شوند (Almeida, 2017: 26).

در ادامه به بررسی مهم‌ترین رویکردها جهت دستیابی به مدیریت تعارض در مقصدهای گردشگری و مناطق حفاظت‌شده پرداخته می‌شود.

رویکردهای حکمروایی در مناطق حفاظت‌شده و مقصدهای گردشگری

رویکردهای مدیریتی در مقصدهای گردشگری و مناطق حفاظت‌شده در حال تحول هستند. پیچیدگی این مناطق منجر به دو تغییر اساسی در اداره این مناطق شده است، اول

گذار از حکمرانی به حکمروایی و دوم تغییر در تفکر و عمل (Plummer & Fennell, 2009: 153). رویکردهای سنتی دیگر پاسخگوی مسائل پیچیده حاکمیتی نیستند، به همین سبب مفهوم جدیدی با عنوان حکمروایی برای فائق آمدن بر این مسائل به وجود آمده است. بر اساس نظریه حکمروایی تعاملی، هیچ نهادی به تنهایی قادر به رسیدگی به چالش‌های حاکمیتی نیست، برای غلبه بر این چالش‌ها نیاز به تعامل میان بخش دولتی، خصوصی و جامعه مدنی است. حکمروایی با برقراری تعامل میان این سه بخش علاوه بر برطرف ساختن مشکلات، فرصت‌های جدیدی نیز ایجاد می‌کند. بر اساس تئوری مذکور، حکمروایی ریشه در ارزش‌های اجتماعی و اخلاقیات دارد درحالی که مدیریت ابزار محور است (Jentoft, van Son & Bjørkan, 2007: 613). اگرچه ما برای اداره امور مناطق حفاظت‌شده از کلمه مدیریت استفاده می‌کنیم ولی در واقع محققین مدیریت را وسیله‌ای برای رسیدن به اهداف می‌دانند درحالی که حکمروایی مفهوم گسترده‌تری دارد. از آنجایی که مباحث مربوط به مناطق حفاظت‌شده و مقصدهای گردشگری تمامی این سه بخش دولتی، خصوصی و مدنی را در برمی‌گیرد برای اداره این مناطق نیاز به حکمروایی است تا مدیریت. حکمروایی گونه‌های مختلفی دارد، اما کدام‌یک از آن‌ها متناسب با مقصدهای گردشگری و مناطق حفاظت‌شده است. در ادامه به بررسی مرتبط‌ترین رویکردهای حکمروایی در مناطق حفاظت‌شده پرداخته می‌شود.

هم‌زمان با ظهور رویکردهای جدید حکمروایی در دهه ۱۹۸۰، رویکرد مدیریت مشترک به وجود آمد. از نظر محققان این رویکرد نویدبخش مدیریت تعارض در مناطق حفاظت‌شده است، زیرا میان دولت، جامعه محلی و سایر ذینفعان تعامل برقرار می‌کند (Bown, Gray & Stead, 2013: 129). بانک جهانی مدیریت مشترک را این‌گونه تعریف می‌کند: «تسهیم مسئولیت‌ها، حقوق و وظایف بین ذینفعان اصلی، به‌ویژه جوامع محلی و دولت ملی» (Carlsson & Berkes, 2005: 66). این رویکرد یکی از بهترین شیوه‌های مدیریت مقصدهای گردشگری با ارزش‌های طبیعی بالا است (Alipour & Arefipour, 2020: 2).

مدیریت مشترک آمیخته‌ای از نظریه و عمل است. محققین در اثر تجربه دریافتند که

برای بهبود انعطاف‌پذیری اجتماعی-اکولوژیکی نیاز است مدیریت مشترک با مدیریت تطبیقی ترکیب شود (Cahyanto, Liu-Lastres & Edwards, 2021: 3). مدیریت مشترک تطبیقی طی یک فرایند، «سطوح مختلف نهادی و دانش محیطی را به صورت مداوم، خود سازمان‌یافته و پویا از طریق یادگیری با آزمون و خطا موردبازنگری قرار می‌دهد». مدیریت مشترک تطبیقی در واقع یادگیری از طریق عمل است و به دلیل ماهیت مشارکتی آن منجر به تسهیم دانش میان ذینفعان و انعطاف‌پذیری بیشتر می‌شود (Islam & et al, 2018: 4). چهار اصل اساسی برای مدیریت مشترک تطبیقی در نظر گرفته شده است. همکاری که منجر به افزایش مشارکت میان ذینفعان می‌شود. یادگیری اجتماعی که به موجب آن ذینفعان می‌آموزند چگونه در کنار یکدیگر منابع را مدیریت کنند، مسئولیت مشترک که امکان تقسیم قدرت میان ذینفعان و حل تعارض میان آن‌ها را فراهم می‌کند؛ و ایجاد ظرفیت انعطاف‌پذیر در جوامع (Cahyanto, Liu-Lastres & Edwards, 2021: 3). رویکرد مدیریت مشترک تطبیقی همراه با ویژگی‌هایی است. پلامر ۱۲ ویژگی از جمله یادگیری، دانش، شبکه‌سازی، سازمان‌دهی تعاملات، اعتماد، رهبری، تسهیم قدرت، توانمندسازی، تعارض، مسئولیت مشترک، پل زدن بین سازمان‌ها، مشوق‌ها را در نظر گرفته است. این متغیرها در کوتاه‌مدت و بلندمدت منجر به پیامدهایی می‌شود. این متغیرها در کوتاه‌مدت و میان‌مدت منجر به بهبود مشارکت، مشارکت بیشتر ذینفعان در تصمیم‌گیری، بهبود پاسخگویی، شفافیت، افزایش آگاهی و یادگیری اجتماعی می‌شود؛ و در بلندمدت منجر به بهبود معیشت مردم محلی، توانمندسازی جامعه محلی، توازن قدرت میان ذینفعان، ایجاد نهادهای جدید با همکاری بیشتر و کاهش تعارض می‌شود (Islam & et al, 2018: 4).

همچنین حکمروایی مشارکتی یکی دیگر از رویکردهای مدیریت مقصدهای گردشگری و مناطق حفاظت‌شده است. انسل و گش از معروف‌ترین محققین در زمینه حکمروایی مشارکتی هستند. از نظر آن‌ها حکمروایی مشارکتی «یک ترتیب حاکمیتی است که در آن یک یا چند سازمان عمومی با ذینفعان غیردولتی به صورت مستقیم در یک

فرایند تصمیم‌گیری جمعی که رسمی، اجماع‌محور و مشورتی است مشارکت می‌کنند؛ و هدف آن ایجاد یا اجرای سیاست‌های عمومی و یا مدیریت برنامه‌ها و دارایی‌های عمومی است» (Ansell & Gash, 2008: 544).

انسل و گش در مقاله خود تحت عنوان حکمروایی مشارکتی در تئوری و عمل در سال ۲۰۰۸ مدلی ارائه دادند که تاکنون مورد توجه محققین فراوانی قرار گرفته است. فرایند همکاری نقش محوری در این مدل دارد که تحت تأثیر سه متغیر شرایط شروع، طراحی نهادی و رهبری تسهیل‌گرایانه است (Ansell & Gash, 2008). شرایط شروع به سطحی از اعتماد، میزان سرمایه اجتماعی و تعارض میان ذینفعان اشاره می‌کند. متغیر طراحی نهادی اشاره به قوانین اساسی جهت مشروعیت این فرایند دارد. ذینفعان اغلب به برقراری عدالت شک دارند. آن‌ها نگران تبانی میان سایر ذینفعان هستند در صورت وجود قوانین شفاف این اطمینان به آن‌ها داده می‌شود که جلسات مذاکره واقعی است و تصمیمات اصلی پشت پرده گرفته نمی‌شود. متغیر رهبری عنصر حیاتی در حکمروایی مشارکتی است. رهبری نقش بسیار تأثیرگذاری در گرد هم آوردن ذینفعان و ترغیب آن‌ها به تعامل با یکدیگر دارد. رهبر می‌تواند یک واسطه صادق باشد در مواقعی که ذینفعان اعتماد ندارند یا توزیع قدرت نامتقارن است رهبری باید برای گرد هم آوردن همه ذینفعان دور یک میز مداخله کند و ضعیف‌ترها را توانمند سازد (Djosetro & Behagel, 2020: 2).

جدول ۱. پیشینه پژوهش

نام نویسنده	عنوان	توضیحات
(Rego & Almeida, 2022)	چارچوبی برای تحلیل تعارضات بین ساکنان و گردشگران: مورد مطالعه محله تاریخی در لیسبون، پرتغال	در این مقاله به تجزیه و تحلیل منشأ تعارض میان ساکنان محله تاریخی بنایرو آلتو در لیسبون پرتغال و گردشگران پرداخته شد. در نهایت یافته‌های پژوهش شش متغیر ذینفعان، منافع ذینفعان، قدرت ذینفعان، تعارض بین کاربری‌های مسکونی و گردشگری، ابعاد تعارض و عواملی جهت کاهش تعارض را به عنوان ابعاد اصلی تعارض شناسایی کردند.
(Ehrhart Soliku & Schraml, 2022)	تعارضات حفاظتی در مناطق حفاظت‌شده واقع در کشور غنا و آلمان:	در این مقاله تفاوت‌ها و شباهت‌های میان تعارضات حفاظتی در پارک‌های ملی کشور غنا و سه پارک ملی در کشور آلمان مورد بررسی قرار گرفت. نتایج پژوهش نشان می‌دهد دلایل اصلی بروز تعارض در

نام نویسنده	عنوان	توضیحات
	اشتراکات، تفاوت‌ها و درس‌هایی برای تحلیل تعارض و مدیریت تعارض	این مناطق تفاوت ارزش‌ها، منافع متعارض، مشکلات ساختاری، مسائل قانونی و مشارکت ناکافی است
(Almeida & et al, 2017)	رویکرد همکارانه برای مدیریت تعارض گردشگری: مطالعه موردی پرتغال	در این پژوهش از فرایند همکاری به‌عنوان یکی از مؤثرترین راهبردها جهت کاهش تعارض در مقصدهای گردشگری نام‌برده شده است. جهت‌گیری اصلی این پژوهش بر شناسایی موانع توسعه همکاری دریکی از مقصدهای گردشگری در کشور پرتغال است. نویسندگان پس از شناسایی موانع همکاری عوامل کلیدی در توسعه همکاری میان ذینفعان را در پنج دسته شامل آماده‌سازی جهت فرآیند همکاری، ارتباطات، اعتمادسازی، توانمندسازی و رهبری همکاران شناسایی کردند
(Islam & et al, 2018)	بررسی رویکرد مدیریت مشترک تطبیقی برای حکمروایی مقاصد گردشگری	این مقاله به بررسی انتقادی از ادبیات مدیریت مشترک تطبیقی می‌پردازد و به شناسایی فرصت‌ها برای تقویت شیوه‌های حکمروایی گردشگری در مناطق حفاظت‌شده از طریق رویکرد مدیریت مشترک تطبیقی می‌پردازد. درنهایت یک چارچوب مفهومی اصول، مراحل، تغییرها و نتایج مورد انتظار رویکرد مدیریت مشترک تطبیقی را شناسایی می‌کند.
اندیشه آریانا (۱۳۹۹)	ارائه الگوی مدیریت تعارض ذینفعان بازآفرینی شهری بر پایه حکمروایی همکارانه	آریانا در مقاله خود ابتدا به بررسی تعارض میان ذینفعان مختلف در بازآفرینی شهری در محله همت‌آباد اصفهان پرداخت؛ و پس از آن الگویی برای مدیریت تعارض در این منطقه ارائه داد. در این الگو از رویکرد حکمروایی مشارکتی و طراحی نهادی نیز استفاده شد. نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد که رهبری نقش مهم و تأثیرگذاری بر این فرایند دارد و محقق پژوهش پیشنهاد کرده که تعاونی محلی می‌تواند نقش میانجیگری در منطقه موردنظر داشته باشد.
باقری (۱۳۹۸)	الگوی مدیریت یکپارچه گردشگری ساحلی	در این رساله ابتدا به بررسی مشکلات مناطق ساحلی پرداخته که در آن از تعارض به‌عنوان یکی از مهم‌ترین چالش‌های این مناطق نام‌برده است؛ و برای کاهش معضلات در مناطق ساحلی از جمله تعارض میان ذینفعان از رویکرد مدیریت یکپارچه استفاده کرده است. با استفاده از ماتریس اهمیت- عملکرد ابعاد مدیریت یکپارچه در مناطق ساحلی بررسی شد. در گام نهایی تحقیق، با استفاده از روش تحلیل ذینفعان، در دو مرحله، ابتدا میزان اهمیت و نفوذ هر یک از ذینفعان به دست آمد، سپس وضعیت فعلی مشارکت آن‌ها در پنج مرحله مدیریتی برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، هدایت و رهبری، اجرا و نظارت و ارزیابی بررسی شد.

روش‌شناسی

این پژوهش بر اساس رویکرد استقرایی و در قالب پژوهش کیفی است. از طریق مرور دامنه‌ای و فراترکیب یافته‌های حاصل از پژوهش‌های کیفی صورت گرفته در این حوزه، برای توسعه دانش نظری و ارائه تفسیر جدیدی از مدیریت تعارض در مناطق حفاظت‌شده استفاده شد. ابتدا با استفاده از روش مرور دامنه‌ای جستجوی گسترده در پایگاه‌های اطلاعاتی صورت گرفت. پس از مشخص شدن موضوعات اصلی و شکاف‌های پژوهشی، جستجوی سیستماتیک بر اساس کلیدواژه‌های اصلی که در جدول ۲ آورده شده انجام گرفت. جامعه آماری این پژوهش شامل مقالات، کتب، رساله‌های منتشرشده در پایگاه‌های مطالعاتی در بازه زمانی ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۴ است. برای نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری هدفمند و برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل شبکه مضامین و نرم‌افزار MAX QDA استفاده شد. در این پژوهش از روش شش مرحله‌ای آروین، بوترسون و سامرز^۱ (۲۰۱۱) برای اجرای فراترکیب استفاده شد.

مرحله اول تدوین مسئله پژوهش

هدف این پژوهش شناسایی و تبیین ویژگی‌های تعارض، دلایل بروز تعارض و همچنین چگونگی مدیریت تعارض ناشی از توسعه گردشگری در مناطق حفاظت‌شده است. بر این اساس، سؤالات اصلی پژوهش به شرح زیر است:

- ۱- دلایل اصلی بروز تعارض در مناطق حفاظت‌شده و مقصدهای گردشگری چیست؟
- ۲- ویژگی‌های تعارضات در مناطق حفاظت‌شده و مقصدهای گردشگری چیست؟
- ۳- چگونه می‌توان بر تعارضات در مناطق حفاظت‌شده و مقصدهای گردشگری فائق آمد؟

مرحله دوم: مرور جامع ادبیات

در این مرحله، پروتکل جستجوی اطلاعات شامل شناسایی بانک‌های اطلاعاتی، شناسایی کلمات کلیدی، محدودیت‌های اعمال‌شده، فرایند غربالگری و استخراج داده‌ها؛ بازه زمانی است. معیارهای جستجو بر اساس بازه زمانی (۲۰۰۰ تا ۲۰۲۴)، زبان (انگلیسی)، اعتبار

1. Erwin, Brotherson & Summers

مجلات (حذف مقالات بوک چپ‌تر، مقالات کنفرانسی) و موضوعات مرتبط اعمال گردید.

در جدول شماره (۲) اسامی پایگاه‌های داده اطلاعاتی، حدود جستجو، کلمات کلیدی در فرایند جستجوی سیستماتیک درج شده است.

جدول ۲: جدول استراتژی جستجوی پژوهش

پایگاه داده داخلی	پایگاه داده خارجی	اسامی پایگاه
ایراندک، پایگاه استنادی جهان اسلام، مگ ایران، نورمگز، پرتال جامع علوم انسانی	Scopus, Wos, Science direct, Emerald, Scholar, Sage, Tandfoline, Springer, Wiley, Proquest	اسامی پایگاه‌های داده
حول سه محور مدیریت تعارض، گردشگری و مناطق حفاظت شده		حدود جستجو
مدیریت تعارض، مناطق حفاظت شده، تعارض در گردشگری	conflict management AND tourism/ protected area, adaptive co-management AND tourism/ protected area, governance AND tourism/ protected area, game theory AND tourism/ protected area, collaborative governance AND tourism/ protected area, co-management AND tourism/ protected area, cooperation AND tourism/ protected area, participation AND tourism/ protected area, coopetition AND tourism/ protected area	کلمات کلیدی

مرحله سوم: ارزیابی دقیق تحقیقات برای ورود به فراترکیب

در این مرحله باید مشخص شود چه مطالعاتی لازم است غربالگری شود و چه ویژگی‌هایی در این ارزیابی باید لحاظ گردد. در این پژوهش با استفاده از روش سامرز و همکاران (۲۰۰۸) سه معیار اصلی برای غربالگری مقالات در نظر گرفته شده است:

آ) آیا موضوع پژوهش به تعارض در گردشگری و مناطق حفاظت شده مرتبط است؟ (عنوان پژوهش)

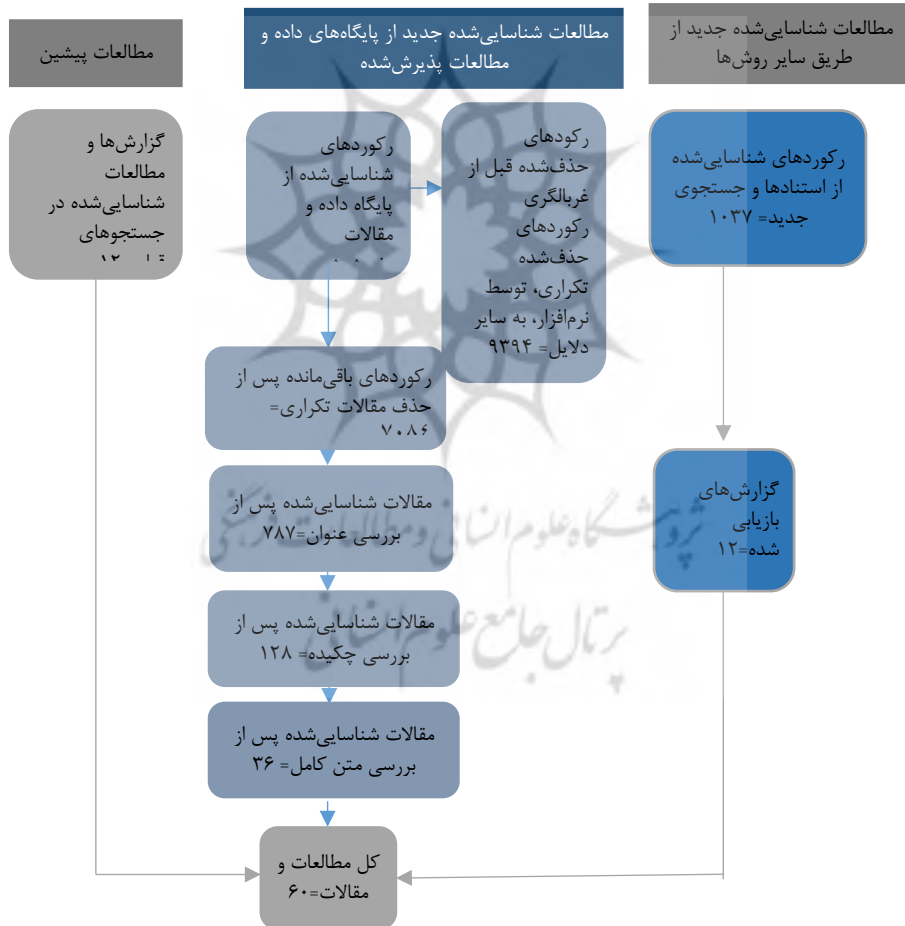
ب) آیا در مطالعه بر ارائه مدل یا چارچوب برای مدیریت تعارض در گردشگری و مناطق حفاظت شده تأکید شده است؟ (چکیده پژوهش)

ج) آیا در یافته‌های پژوهش‌ها، به ابعاد، عوامل و متغیرهای مدیریت تعارض در

گردشگری و مناطق حفاظت شده اشاره شده است؟ (محتوای مقاله)
 سپس فرایند غربالگری طی سه مرحله بر اساس معیارهای فوق با بررسی عنوان، چکیده، متن مقالات انجام شد. از آنجایی که روش نمونه گیری در این پژوهش نمونه گیری هدفمند با حساسیت نظری است برای رسیدن به کفایت و جامعیت نظری سه مرتبه در دوره های زمانی مختلف و به صورت رفت و برگشتی فرایند جستجوی سیستماتیک انجام شد. در نهایت ۶۰ مقاله برای تحلیل و سنتز یافته ها بررسی شد. شکل (۱) مراحل غربالگری در جستجوی سرچ سیستماتیک را نشان می دهد.

شکل ۱: فرایند غربالگری گری مقالات بر اساس مدل پریرسا (Page & et al. 2021)

مرحله چهارم: سنتز نتایج تحقیقات کیفی

در این مرحله، برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل شبکه مضامین و نرم‌افزار MAX QDA استفاده شد. ابتدا مضامین پایه بر مبنای ایده خام اولیه از میان یافته‌های کیفی مقالات استخراج شدند. سپس با شناسایی شباهت‌ها و روابط میان مضامین پایه، در قالب مضمون سازمان دهنده و مضمون فراگیر دسته‌بندی شدند.

مرحله پنجم: ارائه ترکیب یافته‌های مطالعات

در این مرحله یافته‌های حاصل از تجزیه و تحلیل مطالعات پیشین ارائه شده است. پس از ترکیب یافته‌های مطالعات، ۱۲۲۵ کد اولیه، ۹۹ مضمون پایه شناسایی و در ذیل ۱۹ مضمون سازمان دهنده و ۳ مضمون فراگیر چستی تعارض، چرایی تعارض و چگونگی مدیریت تعارض دسته‌بندی شدند.

مرحله ششم: اعتبارسنجی روش و یافته‌های تحقیق

در این پژوهش از روش بررسی توسط اعضای تیم تحقیق، بازتابندگی و حساسیت نظری برای سنجش اعتبارسنجی یافته‌های تحقیق استفاده شد. بدین گونه که در تمامی مراحل کد گذاری و جستجوی مقالات پژوهشگر با حساسیت بالا به بررسی داده پرداخت. به گونه‌ای که تحلیل مضمون داده‌ها چهار مرتبه انجام گرفت؛ و در حین انجام کار روابط میان مضامین و دلیل انتخاب مضامین از متن گزارش‌ها استخراج و توسط نرم‌افزار در بخش یادداشت‌ها ثبت گردید. در تمامی مراحل پژوهشگران با نگاه خود انتقادی مضامین انتخاب شده را بررسی می‌کردند و در طول تحلیل شبکه مضامین، مضامین به دست آمده مورد بررسی توسط تیم راهبردی پژوهش قرار گرفت.

یافته‌های تحقیق

در این بخش از پژوهش، نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل مضامین استخراج شده از ۶۰ مقاله در قالب شبکه مضامین ارائه شد. با توجه به حجم بالای مضامین استخراج شده مضمون پایه

تحلیل مدیریت تعارض ناشی از توسعه گردشگری در مناطق حفاظت‌شده؛ قنبری قادی‌کلایی و همکاران | ۸۷

«تشکیل انجمن یا شورای مشارکتی» از مضمون سازمان دهنده ایجاد تشکل‌های اجتماعی در جدول ۳ نشان داده شده است. علاوه بر این شبکه مضامین بر اساس ابعاد چستی تعارض، چرایی تعارض و چگونگی مدیریت تعارض در شکل (۲) به نمایش گذاشته شده است.

جدول ۳: بخشی از مضامین شناسایی شده بر اساس مطالعات پیشین

منبع	متن مقاله	گزاره اولیه	مضمون پایه	مضمون سازمان دهنده	مضمون فراگیر
(Ehrhart, Soliku & Schraml, 2022)	مردم اغلب در انجمن‌ها زیر نظر سازمان‌های غیردولتی و متشکل از گروه‌های مختلف فعالیت می‌کنند.	انجمن‌های غیردولتی			
(Olsen, 2016)	تشکیل یک سازمان مرجع متشکل از نماینده‌هایی از سمت تعاونی‌ها منجر به شکل‌گیری تعاملات صادقانه می‌شود.	سازمان مرجع مشارکتی			
(Idrissou & et al, 2013)	انجمن روستایی برای مدیریت حیات وحش منطقه شکل گرفت. این انجمن در هر روستا توسط هیئت‌مدیره اداره می‌شود.	تشکیل انجمن روستایی			
(Almeida & et al, 2017)	پیشنهاد تشکیل یک ساختار واحد و یا یک کمیسیون موقت که منجر به ترویج گفتگو شود.	تشکیل کمیسیون موقت	تشکیل انجمن یا شورای مشارکتی	ایجاد تشکل‌های اجتماعی	چگونگی مدیریت تعارض
(Islam & et al, 2018)	برای مدیریت مشترک تطبیقی نیاز به ایجاد نهادهای جدیدی مانند کمیته‌های مدیریت مشترک است که منجر به تسهیل همکاری میان دست‌اندرکاران می‌شود.	کمیته‌های مدیریت مشترک			
(Butler & et al, 2015)	نیاز به انجمنی جهت مشروعیت بخشی به فعالیت‌های دست‌اندرکاران منطقه مانند ماهیگیران، شکارچیان است که واسطه‌ای میان دست‌اندرکاران منطقه‌ای و ملی است.	ایجاد انجمنی جهت مشروعیت بخشی			

دلایل بروز تعارض در مناطق حفاظت‌شده

یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که تعارضات در مناطق حفاظت‌شده ناشی از وجود مسائل عدیده‌ای از قبیل مدیریت ناکارآمد، ساختار حکمرانی معیوب، ضعف سیاست‌گذاری و خط‌مشی‌گذاری عمومی، سلطه قدرت و بی‌عدالتی، منافع ناسازگار و ارزش‌های متفاوت، توسعه نامتوازن، فقدان اطلاعات و ضعف دانش و آگاهی، ارتباطات ضعیف و فقدان همکاری است. بر اساس یافته‌های پژوهش ارتباطات ضعیف و فقدان همکاری مهم‌ترین دلیل بروز تعارضات در مناطق حفاظت‌شده است که ریشه در ضعف سرمایه اجتماعی دارد. به اعتقاد زاگریسون و لیندال^۱ (۲۰۱۳) یکی از مهم‌ترین و مؤثرترین عناصر فرایند مشارکتی، اعتماد است. این در حالی است که دست‌اندرکاران مناطق حفاظت‌شده به دلیل بروز تعارضات از گذشته نسبت به یکدیگر بی‌اعتماد هستند. به همین دلیل تمایلی به برقراری ارتباط با یکدیگر ندارند و مسائل در کنار یکدیگر به چالش نمی‌کشند در عوض آن‌ها در کنار افرادی که با آن‌ها موافق‌اند مسائل و مشکلات خود را مطرح می‌کنند. این نشان‌دهنده عدم تمایل دست‌اندرکاران به برقراری ارتباط است (Idrissou & et al, 2013: 73). به همین دلیل اکثر مذاکرات در مناطق حفاظت‌شده با شکست مواجه می‌شوند.

علاوه بر این در بسیاری از کشورها موانع فرهنگی نظیر بدبینی فرهنگی (Almeida, 2017)، فرهنگ فردگرایانه (Alipour & Arefipour, 2020)، محدودیت‌های فرهنگی (Yang, Ryan & Zhang, 2013)، (Wang, Zhang, & Qiu, 2022)، (Wang, Zhang, & Qiu, 2022)، (Yang, Ryan & Zhang, 2013) مانع شکل‌گیری ارتباطات و همکاری میان دست‌اندرکاران می‌شود. به‌عنوان مثال در کشور رومانی بر اساس سنت‌های پیشین، اعتقادی به رهبر برای پیشبرد مذاکرات وجود ندارند و بسیاری از طرفین این را نشانه ضعف می‌دانند (Carlsson & Berkes, 2005).

برخی از محققین عدم توازن قدرت و نخبگان قدرتمند را به‌عنوان مهم‌ترین مؤلفه‌های بی‌عدالتی و سلطه قدرت می‌دانند که بر بروز تعارضات در منطقه حفاظت‌شده تأثیر گذارند. نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد که فرایندهای تصمیم‌گیری تحت تأثیر عدم توازن

1. Zachrisson, & Lindahl

قدرت سیاسی است که منجر به ممانعت از حضور و دخالت جوامع محلی در این فرایند می‌شود (Hossu & et al, 2018). مخصوصاً در زمینه توسعه گردشگری ابتدا دولت‌های محلی جوامع محلی را تشویق به انجام فعالیت‌های گردشگری می‌کنند سپس دولت با مداخله در بازار منجر به حاشیه راندن جوامع محلی می‌شود (Wang, Zhang & Qiu, 2022: 429). چنین تصمیمات به‌جای کمک به توانمندسازی جامعه محلی منجر به حاشیه راندن آن‌ها می‌شود (Plummer, & Fitzgibbon, 2004: 882). این مسئله سبب می‌شود افراد محلی که قدرت کمتری دارند از هرگونه فرایند تصمیم‌گیری حذف گردند؛ و نخبگان محلی از این خلأ قدرت استفاده می‌کنند و کنترل منابع منطقه را به دست خواهند گرفت (Berkes, 2010). آن‌ها اغلب به‌واسطه نفوذی که در دولت دارند سیاست‌های دولت را در راستای تأمین منافع خود تغییر می‌دهند (Apostolopoulou & Pantis, 2010:992). وجود این افراد می‌تواند مانع تسهیم قدرت میان دست‌اندرکاران این مناطق و دستیابی به اهداف حکمروایی مطلوب شود.

سومین عامل تأثیرگذار بر شکل‌گیری تعارض در مناطق حفاظت‌شده بر ساختار حکمرانی این مناطق تأکید دارد. شکل‌گیری تعاملات اجتماعی در این مناطق به دلیل عدم هماهنگی میان دست‌اندرکاران اغلب غیرممکن است. این عدم هماهنگی هم در ساختارهای دولتی مشاهده شده و هم در میان تشکلات اجتماعی. عدم هماهنگی سازمانی به عدم هماهنگی بین ادارات دولت مرکزی و محلی اختصاص دارد. از یک‌طرف برخی از مقصدهای گردشگری دفاتر اداری برای هماهنگی ندارند و این مسئله دولت محلی را با مشکل مواجه می‌کند و از طرف دیگر دولت محلی برای تأمین بودجه مالی، تعیین اولویت‌های بازاریابی و زیرساخت باید به دولت مرکزی مراجعه کند. دولت محلی باید برای یک درخواست به چندین بخش مرکزی مراجعه کند که فرایند خسته‌کننده‌ای است (Wang & et al, 2022). همچنین هماهنگی میان جوامع محلی و دولت محلی نیز ضعیف است نمایندگان مردم اغلب به‌ندرت در جلسات تصمیم‌گیری شرکت می‌کنند (Rego & Almeida, 2022). علاوه بر موارد فوق بسیاری از محققین رقابت بر سر منافع (Fallon, 2001; Liu, Zhang & Ji, 2020; Gómez, Carreño & Lloret, 2021; Jamal &

(Getz, 1999; Teferra & Beyene, 2014). تفاوت در ارزش‌ها و اهداف و نیازها (Hjalager, 2020; Plummer & Fennell, 2009; Soliku & Schraml, 2020)؛ توسعه نامتوازن، (Rosalina & et al, 2023). (Curcija & et al, 2019). مناطق حفاظت‌شده می‌دانند. عوامل ضعف اطلاعات و دانش و آگاهی، سیاست‌گذاری و خط‌مشی‌گذاری عمومی و مدیریت ناکارآمد از جمله عواملی که کمتر به آن پرداخته شده است.

ویژگی‌های تعارض در مناطق حفاظت‌شده

مضامین سازمان دهنده شناسایی شده در این بخش شامل انواع تعارض، سطوح تعارض، مراحل تعارض، پیچیدگی تعارض و دست‌اندرکاران تعارض است که بیان‌کننده ماهیت تعارض در مناطق حفاظت‌شده است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که مناطق حفاظت‌شده با پدیده‌های متعددی مواجه است که دائماً در حال تغییر و تحول هستند. هم‌زمانی و تداخل این پدیده‌ها منجر به پیچیده شدن تعارض در این مناطق می‌شود (McDonald, 2009: 456). از طرفی وجود دست‌اندرکاران متعدد و متنوع اعم از سازمان‌های دولتی، غیردولتی، کارآفرینان گردشگری، گردشگران و افراد محلی نظیر شکارچی، کشاورز، مالکین زمین، روسای محلی (Yang, Ryan & Zhang, 2013)، سبب پیچیده‌تر شدن مسائل و مشکلات این مناطق شده است. با توجه به طیف گسترده دست‌اندرکاران چنین مقصدهایی نمی‌تواند به راحتی از حالت ناپایدار به حالت پایدار تبدیل شوند؛ زیرا چیزی که از دید یک ذینفع پایدار در نظر گرفته می‌شود ممکن از دید دیگری ناپایدار باشد. از طرفی، در چنین سیستم‌هایی ارزش‌ها و نظرات دائماً در حال تغییر هستند (McDonald, 2009).

علاوه بر این بر اساس یافته‌های پژوهش ویژگی‌های زیست‌محیطی که مناطق حفاظت‌شده دارند و همچنین وابستگی متقابلی که با سکونتگاه‌های انسانی اطراف خود دارند منجر به پویایی این مناطق شده است. وجود جوامع با قومیت‌های مختلف سبب پیچیدگی روابط میان آن‌ها می‌شود. از طرفی سیستم‌های اکولوژیکی تحت تأثیر عوامل

مختلفی از جمله تغییرات آب و هوایی هستند که می‌تواند منجر به بحران‌هایی برای این مناطق شود و بر سیستم اجتماعی که در مجاورت آن قرار دارد تأثیر بگذارد؛ بنابراین ما با یک سیستم پیچیده اجتماعی - اکولوژیکی مواجه هستیم؛ که متقابلاً به یکدیگر وابسته‌اند.

چنین سیستم‌های اجتماعی - اکولوژیکی، سیستم‌های انطباقی پیچیده به همراه عدم قطعیت، رفتار غیرخطی، خودسازمان‌دهی هستند؛ بنابراین نیاز به اطلاعات اجتماعی، محیطی و توانایی ایجاد مذاکره جهت کاهش تعارضات است، برای هر سازمانی دشوار است که مجموعه کاملی از این مهارت‌ها و دانش را داشته باشد (Berkes, 2010)؛ بنابراین مدیریت این مناطق نیز با پیچیدگی‌های جامعه، پیچیدگی‌های دولت، پیچیدگی‌های ماهیت پویا و تکراری سیستم، پیچیدگی‌های شرایط موجود برای پشتیبانی از سیستم، پیچیدگی‌های مدیریت مشترک به‌عنوان یک سیستم حاکمیتی، پیچیدگی‌های فرآیند یادگیری تطبیقی و حل مسئله و درنهایت پیچیدگی‌های اکوسیستمی مواجه است (arlsson & Berkes, 2005).

بخشی از یافته‌های این بخش از پژوهش به دسته‌بندی تعارضات می‌پردازد. بر اساس یافته‌های پژوهش تعارض فرایندی است که از حالت بالقوه به بالفعل تبدیل می‌شود. بر اساس نظر رحیم (۲۰۲۳)، رایینز (۱۳۸۳)، رضائیان (۱۳۸۲) ابتدا طرفین نسبت به یکدیگر احساس نارضایتی دارند، ولی آن را ابراز نمی‌کنند به‌مرورزمان در اثر نادیده گرفتن شدن این نارضایتی‌ها، تعارضات در رفتار طرفین نمایان می‌شود. تعارضات در مناطق حفاظت‌شده در کشورهای در حال توسعه با توجه به اینکه معیشت جامعه محلی وابسته به این مناطق است عموماً به صورت شدیدتر نمایان می‌شود. تعارضات ابتدا به صورت شایعه پراکنی، تهدید ظاهر می‌شود؛ و چنانچه این تعارضات فروکش نکند می‌تواند منجر به برخورد فیزیکی و اقدامات مجرمانه نیز گردد (Soliku & Schraml, 2020: 486).

چگونگی مدیریت تعارض در مناطق حفاظت‌شده

همان‌طور که در بخش دلایل بروز تعارض اشاره شد، ریشه تعارضات مناطق حفاظت‌شده در عدم همکاری، بی‌عدالتی و ساختار حکمرانی است. به همین دلیل رویکردهای پیشین مدیریت قادر به کاهش تعارضات در منطقه نشده‌اند. در پاسخ به شکست رویکردهای پیشین مدیریت منطقه، اتخاذ رویکرد حکمروایی با تلاش جهت مشارکت تمامی دست‌اندرکاران امری

ضروری است. با توجه به این رویکرد مدیریت مشترک تطبیقی بهترین رویکرد حکمرانی مناطق حفاظت شده است، زیرا به دلیل ماهیت مشارکتی که دارد، منجر به تسهیم دانش میان دست‌اندرکاران و انعطاف‌پذیری بیشتر می‌شود. یافته‌های این بخش از پژوهش بر مبنی مدیریت مشترک تطبیقی و در قالب یک فرایند شش مرحله‌ای ترسیم شده است که شامل افزایش سرمایه اجتماعی، مصالحه و اجماع، کنش جمعی، هم‌تکاملی تدریجی و بهبود تعارض است.

برای مدیریت تعارضات به‌خصوص در مقصدهای گردشگری، ابتدا نیاز به افزایش سرمایه اجتماعی و مشارکت در منافع است. وقتی منافع حاصل از گردشگری با جامعه محلی از جمله گله‌داران و کشاورزان به اشتراک گذاشته شود، انگیزه همکاری آن‌ها با یگان حفاظت و احترام به ارزش‌های طبیعی فراهم خواهد شد (Teferra & Beyene, 2014). برای رسیدن به این منظور نیاز به مذاکره است. مذاکره به‌نوعی یک سیستم تصمیم‌گیری است که در آن بازیگران وابسته به هم با منافع متفاوت جهت دستیابی به راه‌حل مورد توافق طرفین وارد گفتگو می‌شوند (Soliku & Schraml, 2020). دستیابی به توافق دشوار است زیرا مواضع سازش‌ناپذیرند (Almeida & et al, 2017). در چنین شرایطی نیاز به واسطه است تا بازیگران درگیر را ترغیب به همکاری کند (Hausser, Weber & Meyer, 2009).

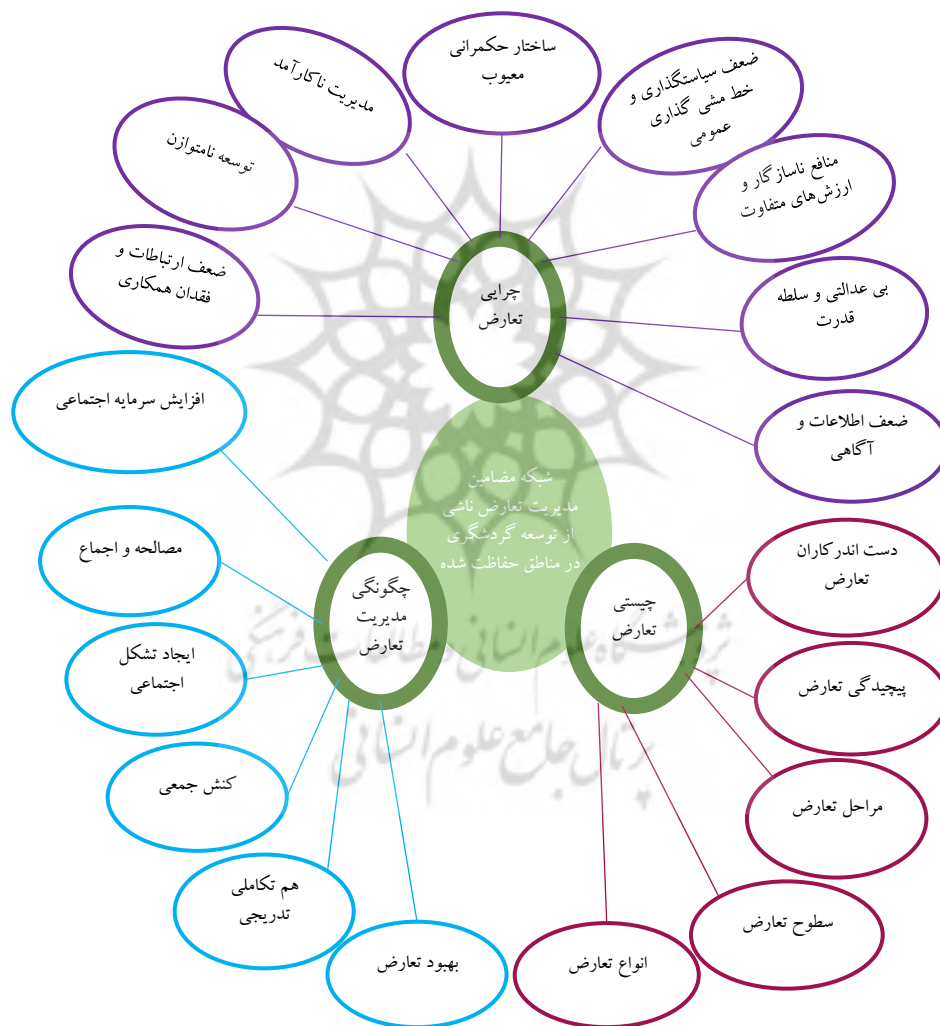
پس از دستیابی به مصالحه نیاز است که این مشارکت ادامه داشته باشد تا جلوی بروز تعارضات آتی گرفته شود؛ بنابراین بسیاری از محققین پیشنهاد ایجاد شکل‌های اجتماعی با ساختار واحد برای ادامه فرایند مشارکت را داشتند. همه نهادها باید از ابتدا در این فرایند مشارکتی حضور داشته باشند. این در حالی است که اکثراً در مرحله نهایی شرکت دارند. باید به این نکته توجه داشت که حل تعارضات فرایند زمان‌بری است و در کوتاه‌مدت امکان‌پذیر نیست (Almeida & et al., 2018). علاوه بر این همه دست‌اندرکاران باید به‌صورت منصفانه حضور داشته باشند و نظرات آن‌ها به رسمیت شناخته شود (Ehrhart, Soliku & Schraml, 2022).

پس از ایجاد شکل‌های اجتماعی با حضور تمامی دست‌اندرکاران نیاز است تا درکنش جمعی ابتدا آن‌ها به درک مشترکی نسبت به مسائل برسند و چشم‌انداز مشترکی برای ادامه راه داشته باشند. برکس (۲۰۱۰) معتقد است که این‌یک فرایند مشورتی است که نیازمند رهبری توانمند است. پس از رسیدن به چشم‌انداز مشترک نیاز به استراتژی جهت عملیاتی کردن آن

است. بدین منظور، ابتدا با استحکام روابط میان ذینفعان، شبکه‌های اجتماعی شکل می‌گیرد. سپس تجربیات، دانش و مهارت‌های اعضای شبکه با یکدیگر به اشتراک گذاشته می‌شود؛ و در همین حین اعضای شبکه به صورت تعاملی و طی چرخه آزمون-خطا-بازخورد-اصلاح، روش‌های مقابله با مشکلات را یاد می‌گیرند؛ و اقداماتی در این زمینه انجام می‌دهند که منجر به اکوسیستم سالم و توانمندسازی، ظرفیت‌سازی می‌شود.

شکل ۲: شبکه مضامین مدیریت تعارضات ناشی از توسعه گردشگری در مناطق حفاظت‌شده

بحث و نتیجه‌گیری

بروز تعارض میان دست‌اندرکاران در مناطق حفاظت‌شده یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های این مناطق است. تداخل عوامل مختلف سبب شده که مدیریت تعارض به یک مسئله پیچیده در این مناطق تبدیل شود. مدیران و برنامه‌ریزان اغلب از مدیریت کنترل‌شده همراه با محدودیت‌های شدید جهت کاهش تعارضات استفاده کرده‌اند، اما این مسئله منجر به سرکوب جوامع محلی و نادیده گرفتن آن‌ها شده است. در حالی که آن‌ها به لحاظ معیشتی وابستگی شدیدی به این مناطق دارند. بر اساس یافته‌های پژوهش در بسیاری از کشورهای آفریقایی به واسطه حقوق ناپایدار مالکیت اراضی بسیاری از کشاورزان بخشی از زمین‌های زراعی خود را از دست دادند این مسئله سبب کاهش درآمد، افزایش فقر در این مناطق شده است. در نتیجه می‌توان گفت قوانین سخت‌گیرانه نه تنها منجر به مهار تعارضات در مناطق حفاظت‌شده نمی‌شود بلکه موجب خشم و کینه جامعه محلی و تشدید تعارضات در این مناطق شده است تا حدی که کسب و کارهای محلی حاضر به نابودی طرف مقابل حتی به بهای از بین رفتن خود شدند.

این تعارضات در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه به گونه‌های مختلف نمود پیدا کرده است. به‌عنوان مثال در کشور دانمارک تظاهراتی در اعتراض به تغییر کاربری ناشی از پروژه‌های گردشگری و آسیب به طبیعت بکر این کشور انجام شده است (Hjalager, 2020: 8) و یا در اندونزی تقسیم ناعادلانه منافع گردشگری سبب درگیری بین نخبگان قدرتمند و جوامع محلی و کشته شدن ۱۷۰۰ نفر شد (Fallon, 2001: 495). در منطقه حفاظت‌شده میانکاله نیز اغلب تعارضات ناشی از توسعه گردشگری، تعارض میان مدیران و مسئولین دو استان مازندران و گلستان بر سر طرح گردشگری آشوراده است (بررسی کارشناسی بهره‌برداری از منطقه حفاظت‌شده آشوراده به‌عنوان منطقه گردشگری، ۱۳۹۹). همچنین توسعه مجتمع‌ها و تأسیسات گردشگری به‌عنوان مثال مجتمع گردشگری آبادگران دریکی از روستاهای اطراف میانکاله منجر به درگیری حقوقی میان جامعه محلی، سازمان محیط‌زیست و سازمان میراث فرهنگی شده است (فاضل بخششی، ۱۳۸۷: ۲).

تعارضات در این منطقه اغلب به صورت پیگیری قضایی و یا درگیری فیزیکی نمود پیدا کرده است.

با توجه به نتایج پژوهش عدم مشارکت جوامع محلی و نادیده گرفتن آنها در تصمیم‌گیری‌ها دلیل اصلی بروز تعارضات در مناطق حفاظت‌شده در سراسر نقاط دنیا است؛ که این مسئله می‌تواند در رقابت جهت دستیابی به منافع آنها نیز تأثیرگذار باشد؛ اما در منطقه میانکاله دلیل اصلی تعارضات در مدیریت ناکارآمد است. وجود مدیران غیرمتخصص با اعمال نظرهای شخصی و تصمیمات اشتباهی که برای مدیریت منطقه گرفته‌اند سبب بروز زنجیره‌ای از تعارضات در سال‌های اخیر شده است. همچنین توسعه نامتوازن از جمله آسیب به پوشش گیاهی و جانوری منطقه و عوامل اقتصادی نظیر بیکاری و فقر جوامع محلی و عوامل اجتماعی نظیر توسعه گردشگری نابهنجار یکی دیگر از عوامل اصلی بروز تعارض در منطقه است. علاوه بر این تفاوت مرزهای سیاسی و جغرافیایی سبب شده که سازمان‌های دخیل در مدیریت منطقه در کوچک‌ترین امور اداری و سازمانی با یکدیگر دچار تعارض شوند.

با توجه به اینکه تعارض در کشورهای دیگر اغلب بین گروهی و به دلیل ضعف ارتباطات و عدم همکاری و بی‌عدالتی است. بهترین راه‌حل این است که قدرت میان دست‌اندرکاران بخش دولتی، خصوصی، عمومی تقسیم شود. در همین راستا برخی از رویکردهای حکمروایی نظیر مدیریت مشترک تطبیقی و حکمروایی مشارکتی راهگشا هستند. این رویکردها نویدبخش مدیریت تعارض در مناطق حفاظت‌شده‌اند، زیرا میان دولت، جامعه محلی و سایر ذینفعان تعامل برقرار می‌کند. مخصوصاً وقتی گردشگری یکی از ذینفعان این مناطق باشد؛ زیرا توسعه گردشگری اغلب منجر به هرج و مرج در مناطق حفاظت‌شده می‌شود. در چنین شرایطی، مدیریت مشترک می‌تواند به عنوان یک کاتالیزور برای کاهش تعارض بین گردشگری و محیط‌زیست در منطقه عمل کند زیرا منجر به تغییر از رویکرد متخصص محور به حفاظت مشترک و مدیریت مشترک است (Alipour & Arefipour, 2019: 2). شیوه پیاده‌سازی مدیریت مشترک در هر منطقه متفاوت است. به عنوان مثال در پارک ملی بنین چین یک انجمن روستایی مسئولیت اداره حیات وحش این

پارک را بر عهده دارد که در آن از شکارچیان برای نظارت و احیای این مناطق استفاده می‌کند (Idrissou & et al, 2013)؛ اما در کشور آلمان مناطق حفاظت‌شده تحت مالکیت شخصی است و دولت محدودیت‌هایی برای بهره‌برداری این مناطق اعمال خواهد کرد (Ehrhart & et al, 2022). آیا این نوع از مدیریت در مناطق حفاظت‌شده ایران و مخصوصاً تالاب میانکاله قابلیت اجرا شدن دارد؟ و یا برای اجرای مدیریت مشترک در منطقه حفاظت‌شده میانکاله به چه ملزوماتی نیاز است؟ این مسئله به‌عنوان یک موضوع پژوهشی به نویسندگان آتی پیشنهاد می‌شود.

در مقایسه با نمونه‌های تعارض در سایر مقصدهای گردشگری دنیا می‌توان گفت علاوه بر تعارضات بین گروهی، منطقه میانکاله درگیر تعارضات بین سازمانی نیز می‌باشد؛ که ریشه در مدیریت ناکارآمد و ساختار حکمرانی این منطقه دارد؛ بنابراین نیاز به رویکردی است که در آن سطوح مختلف مدیریتی، سیاسی در سطح محلی، منطقه‌ای و ملی تلفیق شود؛ و همچنین امکان مشارکت دست‌اندرکاران سایر بخش‌های اجتماعی در مدیریت منطقه فراهم آورد. با توجه به این رویکرد مدیریت یکپارچه بهترین رویکرد برای مدیریت تعارض بین سازمانی در میانکاله است، زیرا همان‌طور که باقری (۱۳۹۸) در رساله خود به اشاره داشته است. در این رویکرد سازمان یا نهادی به‌صورت خردمندانه طیف گسترده دست‌اندرکاران را جهت دستیابی به منابع به‌صورت عادلانه میانجی‌گری می‌کند. مهم‌ترین شاخص‌های مدیریت یکپارچه، یکپارچگی در سیاست‌گذاری، یکپارچگی فضایی، همکاری بین سازمانی، یکپارچگی و همکاری بین منطقه‌ای، رویکرد بین بخشی، رویکرد استراتژیک است (باقری، ۱۳۹۸)؛ بنابراین ارائه مدلی جهت مدیریت تعارض بین سازمانی با استفاده از رویکرد مدیریت یکپارچه موضوعی است که بررسی آن به پژوهش آتی موکول می‌شود.

نتیجه‌گیری

این پژوهش با اتخاذ روش فراترکیب در پی پاسخ به سه سؤال هستی‌شناسانه چیستی تعارض، چرایی تعارض و چگونگی مدیریت تعارض در مقصدهای گردشگری و مناطق

حفاظت‌شده است. بدین منظور، یافته‌های کیفی ۶۰ مقاله منتشرشده در پایگاه‌های مطالعاتی با استفاده از تحلیل مضمون تجزیه و تحلیل و در قالب شبکه مضامین مدیریت تعارض ناشی از توسعه گردشگری در مناطق حفاظت‌شده ترسیم شد (شکل ۲). شبکه مضامین پیشنهادشده می‌تواند مبنایی برای تحقیقات آتی در این حوزه مطالعاتی باشد.

در پاسخ به چرایی تعارض، کدها و مضامین شناسایی‌شده ذیل هشت مضمون سازمان‌دهنده دسته‌بندی شدند که «ارتباطات ضعیف و فقدان همکاری»، «بی‌عدالتی و سلطه قدرت»، «ساختار حکمرانی معیوب» از مهم‌ترین مضامین شناسایی‌شده در این بخش هستند. همان‌طور که انسل و گش (۲۰۰۸) اشاره داشته‌اند ارتباطات قلب فرایند همکاری است. تا وقتی ارزش‌ها و منافع مشترک وجود نداشته باشند امکان برقراری ارتباط میان طرفین وجود ندارد. هر چیزی که سبب تضعیف این اشتراکات شود می‌تواند منجر به کاهش سرمایه اجتماعی گردد. بی‌اعتمادی، عدم شفافیت، فقدان انسجام اجتماعی از مهم‌ترین دلایل ضعف سرمایه اجتماعی میان طرفین درگیر است. مادامی که ارتباطات و تعاملات مؤثری برقرار نشود و نتواند بستر را برای کنش اجتماعی فراهم کند امکان مشارکت و همکاری وجود نخواهد داشت. برقراری ارتباطات مؤثر مسئله مهمی است زیرا حکمروایی مستلزم تعامل میان بخش‌های مختلف جامعه است.

علاوه بر این تسهیم قدرت یکی دیگر از ارکان اساسی شکل‌گیری حکمروایی است که متأسفانه در مناطق حفاظت‌شده نادیده گرفته می‌شود. تصمیماتی که برای اداره مناطق حفاظت‌شده گرفته می‌شود به صورت متمرکز و زیر نظر سازمان‌های مرکزی است و جامعه محلی عملاً نقشی در این تصمیم‌گیری‌ها ندارند. از طرفی تعدد نهادهای تصمیم‌گیرنده و ساختار سازمانی پراکنده آن‌ها مانع هماهنگی میان آن‌ها و پیچیدگی تصمیم‌گیری‌ها می‌شود. موارد مذکور در پژوهش‌های (Almeida & et al, 2017)، (Almeida & et al, 2018) و (Rego & Almeida, 2022) بر آن تأکید شده است. ولی عواملی همچون توسعه ناپایدار و مدیریت ناکارآمد از جمله مضامینی هستند که از نظر سایر محققین پنهان مانده‌اند.

مضامین شناسایی‌شده در بخش چستی تعارض شامل پنج مضمون انواع تعارض، سطوح تعارض، مراحل تعارض، پیچیدگی تعارض و دست‌اندرکاران تعارض است؛ که

بیان‌کننده ویژگی‌های تعارضات در مناطق حفاظت‌شده است. تعارضات طی فرایندی از حالت بالقوه به حالت بالفعل درمی‌آیند. در ابتدا تعارضات صورت شایعه‌پراکنی، اعتراض کلامی، یا تهدید نمود پیدا می‌کند پس از گذشت زمان چنانچه اقدامی جهت کاهش آن صورت نپذیرد می‌تواند منجر به اقدامات خشونت‌آمیز نظیر خشونت فیزیکی، شورش، قتل و یا حتی جنگ شود. نتایج این بخش از پژوهش هم‌راستا با پژوهش سولیکو و شرام (۲۰۲۰)، رحیم (۲۰۰۱)، رابینز (۱۳۸۳)، پوندی (۱۹۷۶)، ایزدی یزدان‌آبادی (۱۳۷۹)، رضائیان (۱۳۸۲)، رحیم (۲۰۲۳)، دفت (۱۳۸۸) و میلر (۱۳۷۷) است.

مهم‌ترین بخش پژوهش حاضر، پاسخ به چگونگی مدیریت تعارض در مناطق حفاظت‌شده است. راه‌حل نهایی جهت کاهش تعارضات راهبرد همکاری است؛ که مدل‌های زیادی از جمله مدل حکمروایی مشارکتی (Ansell & Gash, 2008; Emerson et al, 2012) و مدل مدیریت مشترک (Plummer & Fitzgibbon, 2004) مدیریت مشترک تطبیقی (Islam & et al, 2018) بر این نکته تأکید داشته‌اند؛ اما همکاری میان ذینفعانی که به شدت با یکدیگر درگیر هستند چگونه امکان‌پذیر است؟ بدین منظور نیاز است که ذینفعان ابتدا با یکدیگر به مصالحه برسند. پس از دستیابی به مصالحه شرایط برای فرایند همکاری محیا خواهد شد. از نظر برکس مدیریت مناطق حفاظت‌شده نیازمند سطح بالایی از مشارکت است. در این پژوهش از مدل سه مرحله‌ای برکس (۲۰۱۰) برای پاسخگویی به چگونگی مدیریت تعارض الهام گرفته شده است. از نظر برکس فرایند مدیریت مناطق حفاظت‌شده در سه گام کنش ارتباطی، برنامه‌ریزی استراتژیک و برنامه‌ریزی ابزاری انجام می‌شود؛ که در نهایت نتایج عینی همچون شکل‌گیری نهادهای جدید یا اصلاح نهادهای قدیمی، افزایش سرمایه اجتماعی، افزایش همکاری، ظرفیت‌سازی، توانمندسازی و در نهایت اکوسیستم سالم و یا رفاه انسانی در پی خواهد داشت (Berkes, 2010).

در نهایت به لحاظ نظری این مطالعه یک نمای کلی از مضامین اساسی در زمینه مدیریت تعارض در گردشگری و مناطق حفاظت‌شده ارائه داده است و در آن به شناسایی هم‌زمان دلایل بروز تعارض، ویژگی‌های تعارض و راه‌حل‌هایی جهت کاهش تعارض

پرداخته است؛ که از این جهت با سایر پژوهش‌های صورت گرفته در این حوزه متفاوت است؛ زیرا در سایر پژوهش‌ها بیشتر بر یک بعد نظیر دلایل بروز تعارض و یا رویکردهای مدیریت مقصدهای گردشگری و مناطق حفاظت‌شده تأکید داشته‌اند. نهایتاً شبکه مضامین ارائه‌شده در این پژوهش به بسط ادبیات حوزه مدیریت تعارض در گردشگری کمک می‌کند. با توجه به نتایج پژوهش حاضر تجزیه و تحلیل دست‌اندرکاران جهت شناسایی دست‌اندرکاران اصلی و تحلیل روابط میان آن‌ها بر اساس میزان قدرت، نفوذ، ارتباطات و سطح تعاملات آن‌ها از جمله موضوعات مهم پژوهشی است که به محققان آتی پیشنهاد می‌شود. همچنین از آنجایی که این مطالعه در راستای تجزیه و تحلیل مضامین در زمینه مدیریت تعارض در مقصدهای گردشگری خاص همچون مناطق حفاظت‌شده تدوین شده است. به نظر می‌رسد نتایج حاصله از این پژوهش برای مدیریت تعارض در سایر مقصدهای گردشگری کاربرد محدودی داشته باشد. بدین ترتیب مطالعات آتی می‌تواند این مسائل را بر مبنای مقصد گردشگری مدنظر مورد مطالعه قرار دهند. همچنین با توجه به این که یافته‌های پژوهش حاضر اکثراً برگرفته از مطالعات صورت گرفته در کشورهای دیگر است به نظر می‌رسد نتایج این تحقیق برای مقصدهای گردشگری در ایران که تفاوت‌هایی با سایر مقصدهای گردشگری دنیا دارد با احتیاط قابل تعمیم است، بنابراین انجام پژوهش پدیدارشناسی به منظور تکمیل و تدقیق یافته‌های پژوهش با مقصدهای گردشگری ایران ضروری به نظر می‌رسد.

به لحاظ کاربردی نیز نتایج پژوهش حاضر به مدیران، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران کمک می‌کند تا با درک بهتر دلایل اصلی بروز تعارض در مقصدهای گردشگری و مناطق حفاظت‌شده به راهبردهایی جهت فائق آمدن بر آن‌ها دست یابند؛ و اقداماتی در این راستا انجام دهند. به عنوان مثال برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران می‌توانند از ظرفیت نهادهای موجود در منطقه جهت هماهنگی میان سازمان‌های دخیل در مدیریت منطقه حفاظت‌شده میانکاله استفاده کنند. در حال حاضر در کشور ما طرح‌ها و برنامه‌های توسعه نظیر طرح‌های آمایش سرزمین یا سند ملی طبیعت‌گردی بر اساس منطقه‌بندی است ولی متأسفانه نهاد، شورا و یا سازمانی برای مدیریت در سطح منطقه‌ای وجود ندارد و عموماً تصمیمات

به صورت استانی و ملی گرفته می‌شود و به همین دلیل تاکنون مدیران دو استان مازندران و گلستان نتوانستند در زمینه مدیریت منطقه حفاظت‌شده میانکاله و توسعه گردشگری در آن به توافق دست یابند؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود ابتدا انجمن یا شورای منطقه‌ای زیر نظر نهادهای دولتی جهت اتخاذ تصمیماتی برای مدیریت منطقه حفاظت‌شده میانکاله و کاهش تعارضات در آن تشکیل شود؛ که در آن از چارچوب‌ها و الزامات قانونی برای اعتمادسازی و ترغیب دست‌اندرکاران به مشارکت در شورا استفاده شود. همچنین پیشنهاد می‌شود تقاضایی جهت دریافت مشوق از نهادهای بین‌المللی برای احداث مراکز و پایگاه‌های آموزشی جهت آگاه‌سازی گردشگران از ظرفیت‌های طبیعی و اجتماعی منطقه حفاظت‌شده میانکاله صورت پذیرد. علاوه بر این منطقه حفاظت‌شده میانکاله مستعد گونه‌های گردشگری همچون اکو توریسم، گردشگری جامعه‌محور، گردشگری کشاورزی است به مدیران این مناطق توصیه می‌شود. ابتدا ظرفیت‌های پنهان جوامع محلی ساکن در روستاهای اطراف منطقه حفاظت‌شده میانکاله شناسایی شود. سپس کارگاه‌های آموزشی در راستای توانمندسازی آن‌ها برگزار گردد.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

تشکر و سپاسگزاری

با تشکر از بنیاد ملی علم ایران. این اثر تحت حمایت مادی بنیاد ملی علم ایران (INSF) برگرفته از طرح شماره ۴۰۲۹۳۶۳ انجام شده است.

ORCID

Roghayeh Ghanbari
Ghadikolaei

 <https://orcid.org/0000-0001-8488-1551>

Mahmood Ziaee

 <https://orcid.org/0000-0001-8518-3640>

Vajhollah

 <https://orcid.org/0000-0001-7621-7597>

Ghorbanizadeh

Mahmoud Jomehpour

 <https://orcid.org/0000-0002-4170-5395>

منابع

آریانا، اندیشه، کاظمیان؛ غلامرضا و محمدی، محمود. (۱۳۹۹). مدل مدیریت تعارض ذینفعان بازآفرینی شهری در ایران مطالعه موردی: محله همت آباد اصفهان، مطالعات شهری، ۹(۳۵).

ایزدی یزدان آبادی، احمد، (۱۳۷۹). مدیریت تعارض، موسسه چاپ و انتشارات. بای، پوریا. (۱۳۹۶). نظام حقوقی حفاظت و بهره‌برداری از منطقه میانکاله. پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق عمومی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.

باقری، فاطمه (۱۳۹۸). الگوی مدیریت یکپارچه گردشگری ساحلی (مورد مطالعه: استان مازندران)، رساله دکتری رشته گردشگری، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

بررسی کارشناسی بهره‌برداری از منطقه حفاظت شده آشوراده به عنوان منطقه گردشگری (۱۳۹۹). معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی دفتر: مطالعات زیربنایی، کد موضوعی ۲۵۰، شماره مسلسل ۱۷۱۵۸.

ضیائی، محمود؛ مدنی، مهدیس (۱۳۹۵). حکمروایی خوب در گردشگری مناطق حفاظت شده: با تأکید بر قرق‌های اختصاصی استان یزد. نشریه گردشگری و اوقات فراغت، (۱۳۹۵)، سال چهارم، شماره ششم.

ضیائی، محمود؛ ترابیان، پونه (۱۳۸۹). سنجش سطح قابل قبول اثرات منفی اجتماعی گردشگران بر جوامع محلی در ایران: مورد مطالعه سکونتگاه‌های روستایی حوزه‌ی تالاب پریشان، فصلنامه علمی پژوهشی انجمن جغرافیای ایران، سال هشتم، شماره ۲۷، زمستان ۱۳۸۹.

عجول، فرزانه (۱۳۹۶). بررسی نقش اجتماع محلی در حفاظت از تالاب‌ها - مطالعه موردی تالاب میانکاله، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جامعه‌شناسی، دانشگاه پیام نور مرکز غرب تهران، ایران.

فاضل بخششی، فرشته (۱۳۸۷). رابطه عوامل فرهنگی به سطح مشارکت در گردشگری جامعه محور (مورد مطالعاتی روستای زاغمرز)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته گردشگری، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

میرزایی، روزبه (۱۳۸۶). شناسایی چارچوب مناسب مدیریت هم پیوند گردشگری در مناطق تحت حفاظت ایران. مطالعه موردی پناهگاه حیات وحش میانکاله، پایان‌نامه کارشناسی ارشد

مدیریت گردشگری گرایش بازاریابی، دانشگاه علامه طباطبائی.

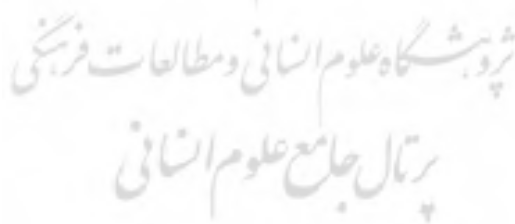
References

- Almeida, J. (2017). Leadership in conflict management. The case of tourism versus territory conflict. *Finisterra*, 52(104).
- Alipour, H., & Arefipour, T. (2020). Rethinking potentials of Co-management for sustainable common pool resources (CPR) and tourism: The case of a Mediterranean island. *Ocean & Coastal Management*, 183, 104993.
- Almeida, J., Costa, C., & Da Silva, F. N. (2017). A framework for conflict analysis in spatial planning for tourism. *Tourism Management Perspectives*, 24, 94-106.
- Almeida, J., Costa, C., & Da Silva, F. N. (2018). Collaborative approach for tourism conflict management: A Portuguese case study. *Land use policy*, 75, 166-179.
- Ansell, C. & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of public administration research and theory*, 18(4), 543-571.
- Apostolopoulou, E., & Pantis, J. D. (2010). Development plans versus conservation: explanation of emergent conflicts and state political handling. *Environment and Planning A*, 42(4), 982-1000
- Butler, J. R. A., Young, J. C., McMyn, I. A. G., Leyshon, B., Graham, I. M., Walker, I., ... & Warburton, C. (2015). Evaluating adaptive co-management as conservation conflict resolution: learning from seals and salmon. *Journal of environmental management*, 160, 212-225.
- Berkes, F. (2010). Devolution of environment and resources governance: trends and future. *Environmental Conservation*, 37(4), 489-500.
- Bown, N. K., Gray, T. S., & Stead, S. M. (2013). Co-management and adaptive co-management: Two modes of governance in a Honduran marine protected area. *Marine Policy*, 39, 128-134.
- Carlsson, L., & Berkes, F. (2005). Co-management: concepts and methodological implications. *Journal of environmental management*, 75(1), 65-76.
- Cahyanto, I. P., Liu-Lastres, B., & Edwards, C. (2021). Developing a resilience-based adaptive co-management framework: public sectors' insights on the role of tourism. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 13(2), 204-221.
- Curcija, M., Breakey, N., & Driml, S. (2019). Development of a conflict management model as a tool for improved project outcomes in community based tourism. *Tourism Management*, 70, 341-354.
- Djosetro, M., & Behagel, J. H. (2020). Building local support for a coastal protected area: Collaborative governance in the Bigi Pan Multiple Use

- Management Area of Suriname. *Marine Policy*, 112, 103746.
- Ehrhart, S., Soliku, O., & Schraml, U. (2022). Conservation conflicts in the context of protected areas in Ghana and Germany: Commonalities, differences and lessons for conflict analysis and management. *GeoJournal*, 87(4), 2787-2803.
- Emerson, K. T. Nabatchi, and S. Balogh. 2012. An integrative framework for collaborative governance. *Journal of Public Administration Research and Theory* 22: 1–29. <https://doi.org/10.1093/jopart/mur011>.
- Flyvbjerg, B. & Richardson, T. (2004). *Planning and Foucault: in search of the dark side of planning theory*. Aalborg Universitetsforlag.
- Fallon, F. (2001). Conflict, power and tourism on Lombok. *Current Issues in Tourism*, 4(6), 481-502.
- Gómez, S., Carreño, A., & Lloret, J. (2021). Cultural heritage and environmental ethical values in governance models: Conflicts between recreational fisheries and other maritime activities in Mediterranean marine protected areas. *Marine Policy*, 129, 104529.
- Hjalager, A. M. (2020). Land-use conflicts in coastal tourism and the quest for governance innovations. *Land Use Policy*, 94, 104566.
- Hausser, Y., Weber, H., & Meyer, B. (2009). Bees, farmers, tourists and hunters: conflict dynamics around Western Tanzania protected areas. *Biodiversity and Conservation*, 18, 2679-2703.
- Hossu, C. A., Ioja, I. C., Susskind, L. E., Badiu, D. L., & Hersperger, A. M. (2018). Factors driving collaboration in natural resource conflict management: Evidence from Romania. *Ambio*, 47, 816-830.
- Hjalager, A. M. (2020). Land-use conflicts in coastal tourism and the quest for governance innovations. *Land Use Policy*, 94, 104566.
- Islam, M. W., Ruhanen, L., & Ritchie, B. W. (2018). Adaptive co-management: A novel approach to tourism destination governance?. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 37, 97-106.
- Idrissou, L., van Paassen, A., Aarts, N., Vodouhè, S., & Leeuwis, C. (2013). Trust and hidden conflict in participatory natural resources management: The case of the Pendjari national park (PNP) in Benin. *Forest Policy and Economics*, 27, 65-74.
- Jentoft, S., van Son, T. C., & Bjørkan, M. (2007). Marine protected areas: a governance system analysis. *Human ecology*, 35, 611-622.
- Jamal, T., & Getz, D. (1999). Community roundtables for tourism-related conflicts: The dialectics of consensus and process structures. *Journal of Sustainable Tourism*, 7(3-4), 290-313.
- Litterer, J. A. (1966). Conflict in organization: A re-examination. *Academy of Management Journal*, 9, 178–186.

- Liu, X., Zhang, S., & Ji, M. (2020). Mobility dilemmas: conflict analysis of road constructions in a Tibetan tourism community in China. *Journal of Sustainable Tourism*, 28(2), 284-304.
- McKercher, B. Ho, P. S. & Du Cros, H. (2005). Relationship between tourism and cultural heritage management: Evidence from Hong Kong. *Tourism management*, 26(4), 539-548.
- McDonald, J. R. (2009). Complexity science: an alternative world view for understanding sustainable tourism development. *Journal of Sustainable Tourism*, 17(4), 455-471.
- Olsen, L. S. (2016). Sami tourism in destination development: conflict and collaboration. *Polar Geography*, 39(3), 179-195.
- Plummer, R. & Fennell, D. A. (2009). Managing protected areas for sustainable tourism: prospects for adaptive co-management. *Journal of Sustainable Tourism*, 17(2), 149-168.
- Plummer, R., & Fitzgibbon, J. (2004). Co-management of natural resources: a proposed framework. *Environmental management*, 33, 876-885.
- Rahim, M. A. (2023). *Managing conflict in organizations*. Taylor & Francis.
- Rego, C. S. & Almeida, J. (2022). A framework to analyse conflicts between residents and tourists: The case of a historic neighbourhood in Lisbon, Portugal. *Land Use Policy*, 114, 105938..
- Rosalina, P. D., Wang, Y., Dupre, K., Putra, I. N. D., & Jin, X. (2023). Rural tourism in Bali: towards a conflict-based tourism resource typology and management. *Tourism Recreation Research*, 1-16.
- Soliku, O. & Schraml, U. (2020). From conflict to collaboration: The contribution of co-management in mitigating conflicts in Mole National Park, Ghana. *Oryx*, 54(4), 483-493.
- Teferra, F. & Beyene, F. (2014). Indigenous claims and conflicts in managing the Abijata-Shalla lakes National Park, Ethiopia. *International Journal of Biodiversity Science, Ecosystem Services & Management*, 10(3), 216-227.
- Wang, H., Zhang, B., & Qiu, H. (2022). How a hierarchical governance structure influences cultural heritage destination sustainability: A context of red tourism in China. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 50, 421-432.
- Yang, J., Ryan, C., & Zhang, L. (2013). Social conflict in communities impacted by tourism. *Tourism management*, 35, 82-93.
- Ariana, A., Kazemian, G., & Mohammadi, M. (2020). Conflict management model of urban regeneration stakeholders in Iran (Case study: Hemmat-abad neighborhood of Isfahan). *Motaleate Shahri*, 9(35), 117-132. doi: 10.34785/J011.2021.197. [In Persian].
- Izadi yazadanabadi, A. (۰۰۰۰). *Conflict management*, Printing and Publishing Institute. [In Persian].

- Ajoul, F. (2017). *Investigating the Role of the Local Community in Protecting Wetlands; Case Study: Miankaleh Wetland, Thesis Submitted for the Award of Master, s of (M,A) Department of Sosiology*, Payame Noor University West Tehran Branch. [In Persian].
- Bagheri, Fatemeh (2019). *The Model of the integrated management of coastal tourism (Case study: Mazandaran province), Disertation in Tourism, the Degree of Doctor of Philosophy (PhD) in Tourism*, Allameh Tabatabaei University, Tehran. [In Persian].
- Bay. P. (2017). *The Legal System of Preservation and Exploitation of Miankale Zone, A dissertion for the degree of Master of Public Law Field*, Mazandaran University, babolsar. [In Persian].
- Fazel bakhsheshi, F. (2008). *The relationship between cultural factors and the level of participation in community-oriented tourism (the case study of Zaghmarz village), A dissertion for the degree of Master of Tourism*, Allameh Tabatabaei University, Tehran. [In Persian].
- Mirzaei, R. (2007). *Identification of Proper Integrated Tourism Management Framework for Iran Protected Areas Miankaleh as a Case Study, A dissertion for the degree of Master of Tourism*, Allameh Tabatabaei University, Tehran. [In Persian].
- Ziaee, M. (2016). *Good Governance in Protected areas Tourism: With emphasis on the Exclusive Enclosures of Yazd province, Tourism and Leisure Time*, 3(6), 25-38. [In Persian].

استناد به این مقاله: قنبری قادیکلایی، رقیه، ضیائی، محمود، قربانی زاده، وجه الله، جمعه پور، محمود. (۱۴۰۳). تحلیل مدیریت تعارض ناشی از توسعه گردشگری در مناطق حفاظت شده، فصلنامه برنامه ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای، ۹(۳۱)، ۶۹-۱۰۵. DOI: 10.22054/urdp.2024.79215.1631

Urban and Regional Development Planning is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License...

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی